

تبیین نقش و جایگاه صنعت بیمه در توسعه نظام پیمانکاری در صنعت نفت

با عنایت به ضرورت انجام اصلاحات در صنعت بیمه کشور، طی حکمی از جانب ریاست محترم جمهوری در شهریور ماه ۱۳۸۶، ماموریت تهیه و ارائه "برنامه تحول در صنعت بیمه کشور" به وزیر محترم امور اقتصاد و دارایی واگذار شد. در تدوین برنامه تحول در صنعت بیمه کشور به بررسی وضعیت موجود، چالشهای اساسی و برنامه استراتژیک صنعت بیمه کشور شامل ماموریتها، چشم‌انداز و اهداف کلان، راهبردها، سیاستها، طرح‌ها و پروژه‌های تحول در صنعت بیمه پرداخته شده است. بر اساس برنامه تحول در صنعت بیمه کشور، چشم‌انداز صنعت بیمه در افق چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران به این شکل تعریف شده است که: صنعت بیمه ایران در افق ۱۴۰۴، صنعتی است اقتصادی، عدالت محور، پایدار، سالم و قابل اعتماد، برخوردار از اخلاق حرفه‌ای و عجزین شده با جامعه، که از مختل شدن روند طبیعی زندگی آحاد شهروندان و چرخه عادی فعالیتهای کشاورزی، صنعتی و خدماتی کشور که در نتیجه حوادث ناشی از عوامل طبیعی و یا انسانی اتفاق می‌افتد به شیوه‌ای آسان، سریع، مشتری مدار و با کمترین هزینه و به شکلی همه جانبه جلوگیری می‌کند و الگویی برای بیمه‌گران آسیای میانه، خاورمیانه و شمال آفریقا در این زمینه است."

به منظور دستیابی به اهداف کلان منتخب برای تحول در صنعت بیمه کشور، مسیرهای مناسب و کارآمدی نیز برای هر یک و یا تعدادی از اهداف کلان باید برگزید که همان راهبردهای صنعت بیمه کشور برای ایجاد تحول در آن هستند. این راهبردها عبارتند از:

- استقرار نظام تنظیم و نظارت هوشمند، نهادینه و خود تنظیم (حوزه حاکمیتی)؛
- گسترش پوشش‌های بیمه‌ای خرد با قیمت‌های ارزان در سطح (حوزه خانوارها)؛
- گسترش پوشش‌های بیمه‌ای کلان با قیمت‌های رقابتی در عمق (حوزه بنگاهها)؛

- گسترش تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی (حوزه بین‌الملل).

بیمه‌های کلان و سودآور که نقش قابل توجهی در آرامش، ثبات و رشد و توسعه فعالیت‌های تولیدی و خدماتی ایفا می‌کنند و در صورت گسترش عمودی و در عمق می‌توانند بخش قابل توجهی از اهداف کلان صنعت بیمه را محقق سازند، در پرتفوی صنعت بیمه سهم ناچیزی دارند. حوزه نفت، گاز و پتروشیمی از جمله بخش‌های بزرگ اقتصادی کشور از این مساله مستثنی نیست. بنابراین به منظور تحقق بخش قابل توجهی از چشم‌انداز صنعت بیمه کشور و اهداف کلان آن، همانطور که بیان شد استراتژی گسترش پوشش‌های بیمه‌ای کلان با قیمت‌های رقابتی در میان عموم بنگاهها به صورت عمقی و جامع انتخاب شده است. رقابتی و غیر دولتی نمودن ساختار صنعت بیمه کشور، تقویت جایگاه بازاریابی در صنعت بیمه، تقویت توان فنی و مالی شرکت‌های بیمه، توسعه بیمه‌های اتکایی داخلی و نیز ایفای نقش تسهیل‌گری از سوی دولت در مورد پوشش‌های بیمه‌ای کلان جدید از اهم سیاستهای مناسب برای راهبرد گسترش پوشش‌های بیمه‌ای کلان در عمق (حوزه بنگاهها) در برنامه تحول صنعت بیمه در نظر گرفته شده است.

هم‌چنین اصلاح در ماموریتها و فرآیندهای کاری شرکت سهامی بیمه ایران به منظور ایفای نقش تسهیل‌گری از سوی دولت در مورد پوشش‌های بیمه‌ای کلان جدید، طراحی و ارائه پوشش‌های بیمه‌ای جدید به ویژه در زمینه نفت و گاز و پتروشیمی، برق، تسهیلات بانکی، صادرات و واردات و پروژه‌های عمرانی عمومی و

خصوصی، بازنگری و اصلاح در قوانین و مقررات و اعمال تمهیدات لازم در آن به منظور فراهم نمودن زمینه‌های حقوقی اجرای سیاستها، طرح‌ها و پروژه‌ها از اهم طرح‌ها و پروژه‌های مرتبط با سیاستهای فوق در برنامه تحول صنعت بیمه است. از سویی دیگر جایگاه برنامه تحول صنعت بیمه در سیاستهای کلی برنامه پنجم توسعه نیز به شکل زیر مورد توجه قرار گرفته است:

- حمایت از شکل‌گیری بازارهای رقابتی

- بهبود فضای کسب و کار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری مورد نیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به صورت شفاف و منظم به جامعه

- ارتقاء کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارایی، شفافیت و سلامت

- ایجاد بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی

- ارتقاء نقش مدیریتی ایران در توزیع و ترانزیت انرژی، افزایش فرصتهای صادراتی، جذب سرمایه و فناوری‌های پیشرفته و کمک به استقرار نظام پولی، بانکی و بیمه‌ای مستقل با کمک کشورهای منطقه‌ای و اسلامی و دوست با هدف کاهش وابستگی به سیستم پولی نظام سلطه. از این رو با توجه به سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و سیاست‌های کلی نظام و برنامه تحول صنعت بیمه در امر توسعه کشور در ابعاد علمی، صنعتی و اقتصادی، روند احداث و ساخت و ساز در حوزه‌های مختلف صنعتی، کشاورزی، عمرانی، انرژی، پتروشیمی و سایر زمینه‌ها رو به گسترش بوده و با شتاب روزافزون در حرکت است. از آنجا که مؤلفه‌های گوناگون و پیچیده در بازار رقابتی، ریسک‌ها و خطرات متنوع و غیر قابل پیش‌بینی را به‌مراه دارد که آینده‌نگری و تحقق چشم‌اندازهای تعیین شده را در شرایط ناپایدار و عدم اطمینان ترسیم می‌نماید، بنابراین بیمه و پوشش‌های متعدد کوچک و بزرگ نقش مهمی در افزایش امنیت خاطر سرمایه‌گذاران، صاحبان سرمایه و کلیه اشخاص ذینفع در حوزه‌های فوق و همچنین تأثیرات این اطمینان بخشی در توسعه، رشد و شکوفایی اقتصادی خواهد داشت.

منابع سرمایه‌گذاری صنعت بیمه طی ۳ سال گذشته از ۱,۴ میلیارد دلار به ۳,۳ میلیارد دلار افزایش و ظرفیت نگهداری برای هر ریسک در داخل، از ۲۸۰ میلیون دلار به ۶۷۰ میلیون دلار بهبود پیدا کرد. کاهش واگذاری به خارج از سوی بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران در رشته نفت و انرژی از ۹۶ درصد سال ۱۳۷۸ به ۵۸ درصد در سال ۱۳۸۶ از جمله پیامدهای افزایش منابع سرمایه‌گذاری صنعت بیمه بوده است. از سویی دیگر در حالی که ۲۸ درصد تولید ناخالص داخلی کشور مربوط به گروه نفت است، تنها ۳ درصد از پورتفوی صنعت بیمه کشور به نفت و انرژی اختصاص دارد و از صدها میلیارد دلار موجودی سرمایه صنعت نفت تنها ۴۰ میلیارد دلار آن تحت پوشش بیمه‌های داخلی است. بنابراین علیرغم پیشرفت‌های خوب صورت گرفته، با توجه به اینکه ایران یکی از کانون‌های اکتشاف و استخراج، انتقال، پالایش و صادرات نفت و گاز و همچنین تولید و توزیع فرآورده‌های گوناگون مرتبط در جهان است، پوشش داخلی ریسک‌های این بخش توسط صنعت بیمه فاصله زیادی با وضعیت مطلوب دارد.

با توجه به مشارکت فعال پیمانکاران و مشاوران در اغلب فعالیت‌های پروژه‌های حوزه نفت و انرژی (شامل مراحل اکتشاف، توسعه و گسترش و بهره‌برداری) و نیز وجود انواع ریسک‌ها و خطرهای سیاسی، اقتصادی، فنی و تکنولوژیکی و... بیمه‌های

سرمایه‌گذاران، پیمانکاران و صاحبان سرمایه به خرید پوشش بیمه‌ای تمایل چندانی نشان نمی‌دهند. اقدام به خود بیمه‌گری اصلی‌ترین دلیل عدم تمایل این گروه است. اقدام به خود بیمه‌گری (از قبیل تاسیس صندوق‌های بیمه‌ای)، کاهش توان مؤسسه برای قبول پروژه‌های بزرگ‌تر به دلیل هزینه کرد بخشی از سرمایه و منابع مالی برای جبران خسارت، پایین بودن قدرت ریسک‌پذیری سرمایه‌گذار و سایر بازیگران عرصه صنعت و ساخت، عدم امکان قدرت رقابت حتی در بازار داخلی، جلوگیری از ورود به بازارهای فراملی و رقابت با شرکت‌های بین‌المللی به دلیل داشتن ماهیت غیر بازرگانی و غیر حرفه‌ای صندوق‌های بیمه‌ای، عدم انجام عملیات اتکایی و انتقال ریسک به سایر موسسات بیمه و نیز عدم امکان آماده سازی و تطبیق وضعیت موسسات با شرایط رقابت در بازار آزاد را به دنبال خواهد داشت.

یادآوری مسوولیت‌ها، شفافیت روابط بین عوامل اجرایی پروژه‌ها، بهبود روش‌ها، ارزیابی توانایی‌ها، بیمه پذیر بودن از ویژگی‌های پوشش بیمه در صنعت ساخت است. توسعه پوشش بیمه ساخت با اهداف بلندمدت ارزیابی دقیق تجارب جهانی و ایجاد زمینه برای بهره‌گیری از این تجارب در صنعت ساخت به صورت بیمه‌های مستقیم و اتکایی، بهره‌گیری از صنعت بیمه در نظام تعیین صلاحیت اعتباری شرکت‌های مشاوره و پیمانکاری و توسعه و ترویج بیمه‌های اعتباری مهندسی و مسوولیت برای پروژه‌های خاص مورد توجه بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است.

بیمه‌های مسوولیت مدنی کارفرما، مسوولیت مدنی در برابر اشخاص ثالث، مسوولیت مدنی متصدیان حمل و نقل، تمام خطر پیمانکاری ((CAR، تمام خطر نصب ((EAR، ماشین‌آلات و تجهیزات ((CPM، بیمه اعتباری برای تامین مالی پروژه‌ها، سازه‌های تکمیل شده، پوشش‌زبان تبعی یا عدم النفع به دلیل تاخیر در شروع و اتمام پروژه‌های مهندسی و ساخت در قراردادهای پیمانکاری، آتش‌سوزی و خطرهای تبعی، توقف در تولید / ترک حوزه نقی توسط کارفرما و پیمانکاران از پوشش‌های بیمه‌ای رایج در صنعت ساخت هستند.

از مهم‌ترین اقدامات مورد نظر بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران در زمینه پوشش‌های بیمه‌ای کلان بویژه در صنعت نفت، گاز و پتروشیمی و صنعت ساخت موارد زیر قابل ذکر هستند:

- تهیه پیش‌نویس مصوبه هیات محترم وزیران در خصوص الزام دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه به خریداری پوشش‌های بیمه‌ای برای اموال دولتی موجود و پروژه‌های عمرانی در حال ساخت؛

- گسترش عمقی پوشش‌های بیمه‌ای؛ برنامه‌ریزی جهت ارائه پوشش‌های بیمه‌ای مورد نیاز وزارتخانه‌ها و شرکت‌های تابعه و درخواست اعلام نیازهای بیمه‌ای آن سازمانها (اتخاذ تدابیر لازم و هماهنگی در زمینه برگزاری جلسات فی‌مابین از طریق تشکیل کارگروهی با حضور معاونین دستگاه‌های ذیربط)؛

- بررسی زمینه‌های بالقوه ارائه پوشش‌های بیمه‌ای در بخش‌های نفت، گاز و پتروشیمی؛ موانع و الزامات عملیاتی آن؛

- بهره‌گیری از ظرفیت‌های صنعت بیمه در ایجاد انضباط و اطمینان بخشی به ذینفعان از منظر تامین کیفیت؛

- معرفی انواع پوشش‌های بیمه‌ای مورد نیاز برای تهیه اسناد مناقصه انواع کارهای طراحی و ساخت.

امید است، با برقراری تعامل و اعتماد متقابل بیشتر میان فعالان صنعت بیمه و صنعت نفت، موجبات آسایش خاطر سرمایه‌گذاران، پیمانکاران و صاحبان صنایع و در نهایت رشد و توسعه متوازن اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور فراهم گردد.

بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مربوط به پیمانکاران و مشاوران و مدیریت ریسک پروژه‌ها در این حوزه از اهمیت بسزایی برخوردار خواهد بود. بنابراین طرح و اجرای "بیمه ساخت" در حوزه "ساخت واحدهای نفت، گاز و پتروشیمی (صنعت نفت)" مانند ساخت در سایر حوزه‌ها (مسکن شخصی، واحد صنعتی، واحدهای کشاورزی، دامی و شیلات، واحدهای نیروگاهی، طرح‌های عمرانی، طرح‌های ارتباطی - مخابراتی، طرح‌های نانو و بیوتکنولوژی، طرح‌های اشتغالزایی و ...) به منظور مدیریت ریسک پروژه‌ها و بیمه پیمانکاران و مشاوران در اجرای پروژه‌های نفتی قابل تامل خواهد بود. پوشش بیمه ساخت شامل؛ بیمه همه فرآیندهای مربوط به ساخت، از مرحله مصالح و مواد، فنی و سایر مراحل و حتی در زمان نگهداری است. بیمه ساخت خسارت‌های فیزیکی غیر قابل پیش‌بینی و ناشی از حادثه را در حین اجرای پروژه‌های عمرانی و زیربنایی و عملیات ساختمانی انواع سازه تحت پوشش قرار می‌دهد. عوامل زیادی از جمله آتش‌سوزی، صاعقه، انفجار، سیل، طغیان آب، انواع طوفان، زلزله، نشست، لغزش و رانش زمین، طراحی غلط، اجرا با کیفیت نازل، فقدان مهارت، غفلت، اعمال ناشی از سوء نیت یا خطای اشخاص باعث بروز خسارت در انواع سازه‌ها می‌شوند که در ضمن به هدر رفتن سرمایه، سلامت جامعه را نیز به مخاطره خواهند انداخت. در بیمه یاد شده، علاوه بر پوشش‌های فوق خسارت‌های جانی و مالی وارده به اشخاص ثالث و برداشت ضایعات نیز قابل بیمه شدن می‌باشند و پس از تحویل موقت، دوره نگهداری (دوره تضمین) نیز به منظور ایفای تعهدات قراردادی تحت پوشش قرار می‌گیرد. از جمله دلایل ضروری بودن توسعه کاربرد صنعت بیمه در صنعت ساخت می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- نادیده گرفتن جنبه‌های اقتصادی صنعت بیمه هزینه‌های زیادی را به دولت و بخش خصوصی (مشاوران، پیمانکاران و سازندگان) تحمیل کرده است.

- استفاده از صنعت بیمه، به صورت غیرمستقیم بر شفافیت و استحکام تعهدات عوامل دست‌اندرکار در صنعت ساخت می‌افزاید.

- ترویج و توسعه صنعت بیمه یکی از مهم‌ترین عوامل در شکوفایی اقتصاد کشور است. سهم قابل توجهی از بودجه عمومی دولت برای ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی به مصرف می‌رسد لذا کارفرمایان، مشاوران، پیمانکاران و بهره‌برداران به عنوان یکی از مهم‌ترین گروه‌های بیمه‌گذار می‌توانند در این زمینه نقش مهمی را ایفا نمایند. از سوی دیگر هدف مورد نظر امکان پذیر است زیرا:

- تجربه جهانی ثابت می‌کند که صنعت بیمه ظرفیت رشد بسیار بالایی دارد.

- رشد چند سال اخیر در صنعت بیمه بیانگر وجود ظرفیت بالقوه در کشور است.

- علیرغم سهم ناچیز بیمه کشور در بازار جهانی بیمه، ظرفیت مدیریتی و کارشناسی موجود توانایی انجام خدمات بسیار گسترده تری دارد.

- انجام پروژه‌های متعدد در بخش انرژی و کاربرد گسترده صنعت بیمه در آن نشان دهنده وجود بازاری مناسب برای صنعت بیمه حتی در درون مرزهای کشور است.

- وجود مراکز دانشگاهی و آموزشی ذیصلاح و استعدادهای فراوان جوان در کشور به راحتی تربیت کادرهای علمی و اجرایی مورد نیاز صنعت بیمه را امکان پذیر می‌سازد.

- رویکرد اخیر مدیریت کشور برای توسعه فعالیت بخش خصوصی در صنعت بیمه با توجه به بند "ج" سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نگرانی‌های احتمالی ناشی از پاسخگویی به تقاضاهای جدید را کاهش می‌دهد.

- قواعد و ضوابط و مقررات کاربرد صنعت بیمه در صنعت ساخت در مقیاس جهانی از چنان گستردگی و تنوعی برخوردار است که ما را از آزمون و سعی و خطا بی‌نیاز می‌سازد.

- بومی‌کردن مقررات بین‌المللی و کاربرد تجارب جهانی در مقیاس ملی امر بسیار مهمی است که با توجه به وجود صاحب نظران ذیصلاح در کشور تحقق آن دشوار نخواهد بود.

